

О. Я. Маланий

Львівський державний університет внутрішніх справ,
викл. Івано-Франківського державного коледжу технологій та бізнесу,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права,

В. С. Макарчук

д-р юрид. наук, проф.

СТАНОВЛЕННЯ ОРГАНІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД (1918–1939 рр.)

© Маланий О. Я., Макарчук В. С., 2015

Проаналізовано нормативно-правову базу, яка регулювала правовий статус органів соціального страхування Другої Речі Посполитої. Визначено компетенцію Міністерства праці та соціальної опіки, Державного управління з працевлаштування й опіки над емігрантами, Фонду безробіття, Фонду допомоги безробітним, Фонду праці та їх структурних підрозділів.

Ключові слова: соціальне страхування міжвоєнної Польщі, Міністерство праці та соціальної опіки, Державне управління з працевлаштування й опіки над емігрантами, Фонд безробіття, Фонд допомоги безробітним, Фонд праці.

О. Я. Маланий, В. С. Макарчук

СТАНОВЛЕНИЕ ОРГАНОВ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЧИНЫ В МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД (1918–1939 гг.)

Проанализировано нормативно-правовую базу, которая регулировала правовой статус органов социального страхования Второй Речи Посполитой. Определено компетенцию Министерства труда и социальной опеки, Государственного управления по трудоустройству и опеке над эмигрантами, Фонда безработицы, Фонда помощи безработным, Фонда труда и их структурных подразделений.

Ключевые слова: социальное страхование, Министерство труда и социальной опеки, Государственное управление по трудоустройству и опеке над эмигрантами, Фонд безработицы, Фонд помощи безработным, Фонд труда.

J. Ja. Malaniy, V. S. Makarchuk

THE FORMATION OF THE SOCIAL PROTECTION AUTHORITIES OF POPULATION OF THE EASTERN GALICIA DURING THE INTERWAR PERIOD (1918–1939)

Analyzed normative-legal base that regulates the legal status of social insurance of the Second Rzeczpospolita. Defined the competence of the Ministry of labour and social care, the State Department of employment and custody of immigrants, Unemployment Fund, Fund of unemployment benefits, Labor Fund and their structural subdivisions.

Key words: social insurance, Ministry of labour and social care, State Department of employment and custody of immigrants, Unemployment Fund, Fund of unemployment benefits, Labor Fund.

Соціально-економічне становище Другої Речі Посполитої характеризувалося перманентними економічними кризами, збільшенням показників безробіття, зниженням рівня життя населення. Особливо відчутними були ці тенденції на території Східної Галичини (Львівському, Станіславському, Тарнопільському воєводствах), де показники безробіття були найвищими, а рівень заробітку мав найнижчі показники по Польщі. Масове безробіття давало можливість роботодавцям порушувати трудові права робітників, що, своєю чергою, призводило до численних робітничих страйків. З метою зниження соціальної напруги у суспільстві польська влада створила систему відповідних органів соціального захисту населення, зокрема Міністерство праці та соціальної опіки, Державне управління з працевлаштування та опіки над емігрантами, Фонд безробіття, Фонд допомоги безробітним, Фонд праці, Комітет допомоги безробітним.

У період розбудови правової держави в Україні проблеми становлення і діяльності органів соціального захисту населення є одними з найактуальніших. Вважаємо, що законодавство міжвоєнної Польщі, що регулювало становлення і правовий статус органів соціального захисту населення, потребує дослідження у плані його порівняння з сучасним українським законодавством, зокрема й з метою поглиблення знань з історії держави і права України.

Регулювання соціального захисту населення на території Східної Галичини здійснювалося національним законодавством Другої Речі Посполитої та міжнародним законодавством, ратифікованим Польщею.

Основні функції Державного управління з працевлаштування, Фонду безробіття і Кас хворих визначив тогочасний науковець Р. Е. Нараївський. Науковець стверджував, що соціальний захист в Другій Речі Посполитій “стоїть під строгим державним контролем” [1, с. 513 – 515].

Певні аспекти соціального захисту населення українських земель під владою Другої Речі Посполитої досліджували і радянські вчені – І. Васюта, М. Кравець та ін. З ідеологічних міркувань науковці радянського періоду давали загалом негативну оцінку системі суспільно-економічних заходів Польщі, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків.

І. Васюта стверджує, що за втрати робітниками працездатності, роботодавці “ігнорували страхування їх в лікарських касах від нещасних випадків і хвороби. Про це свідчать скарги самих робітників. Навіть урядова комісія, яка працювала у 1927–1928 рр., змушена була визнати, що в мукомельній промисловості Галичини власники “не виконують передбаченого законом страхування робітників у касах хворих” [2, с. 41].

М. Кравець вказує, що з 1933 р. “внески до каси хворих зменшувались з 7,5 до 5 % заробітної плати, але, якщо досі 3/5 внесків платив капіталіст, а робітники 2/5, то тепер вони платили їх порівну” [3, с. 129].

Окремі питання трудових відносин Східної Галичини міжвоєнного періоду досліджують сучасні українські науковці Р. Берест, О. Липитчук. Структуру та зайнятість населення міжвоєнної Польщі вивчав О. Дудяк. Питання еміграції українського населення Східної Галичини розробляє С. Качараба. Діяльність Бюро Фонду праці Станіславівського воєводства та приватних бюро посередництва праці розглянув Н. Храбатин [4, с. 19].

Усі названі науковці належать до “чистих” істориків; питання правового супроводу тих чи інших суспільних процесів їх цікавлять лише опосередковано.

Щодо становлення органів соціального захисту населення Східної Галичини у міжвоєнний період, то комплексного дослідження в українській історико-правовій науці сьогодні не існує.

Мета роботи – проаналізувати нормативно-правову базу, що регулювала становлення органів соціального захисту населення Другої Речі Посполитої, їх правовий статус і організаційну структуру на території Східної Галичини.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

– вивчити закони Другої Речі Посполитої, які регулювали становлення органів соціального захисту населення Східної Галичини у міжвоєнний період;

– визначити правовий статус та організаційну структуру Міністерства праці та соціальної опіки, Державного управління з працевлаштування і опіки над емігрантами, Фонду безробіття, Фонду допомоги безробітним, Фонду праці, Комітету допомоги безробітним;

– порівняти законодавство, яке регулювало становлення органів соціального захисту населення Другої Речі Посполитої із сучасним законодавством України.

Уже 30 жовтня 1918 р. Декретом Регентської Ради у відродженій до державного життя Польщі створено Міністерство суспільного здоров'я і соціальної опіки та Міністерство охорони праці. Згодом вони об'єднались в одне міністерство під назвою Міністерство праці та соціальної опіки. До компетенції цього міністерства входило розроблення, впровадження та контроль за виконанням законодавства з охорони праці та соціального страхування, а також питання соціальної опіки [5].

Розпорядженням Ради Міністрів Польщі від 29 грудня 1919 р. компетенція Міністерства праці та соціальної опіки поширювалася на територію Східної Галичини [6].

У грудні 1931 р. Рада Міністрів видала організаційний статут Міністерства праці та соціальної опіки. Згідно зі статутом, Міністерство праці та соціальної опіки складалося з департаментів праці, соціального страхування та соціальної опіки.

До департаменту з питань праці входили відділи організації та охорони праці, посередництва праці та питань безробіття і профспілкового руху (§ 2). Департамент соціального страхування складався з відділів страхування працівників робітничих професій, страхування на випадок тимчасової втрати працездатності, страхування працівників розумової праці та фінансового (§ 3). Структура департаменту з питань соціальної опіки складалася з відділів організації і справ загального характеру соціальної опіки, опіки над дітьми і молоддю, опіки над дорослими (підкування. – О.М.), справ військових інвалідів (§ 4) [7].

3 липня 1932 р. організаційно-правові засади функціонування Міністерства праці та соціальної опіки регулювалися новим статутом, затвердженим Радою Міністрів. Перший параграф статуту визначав структуру міністерства, що складалося з департаментів:

праці, який, своєю чергою, складався з відділу інспекції праці та очолювався Головним інспектором праці. Департамент займався питаннями охорони праці, вирішенням трудових спорів, інспекції праці, зайнятості населення, трудової еміграції (§ 2);

соціального страхування – займався питаннями страхування населення на випадок тимчасової втрати працездатності, інвалідності, старості, смерті, нещасних випадків та безробіття працівників розумової праці (§ 3);

соціальної опіки – вирішував питання, визначені попереднім статутом (§ 4);

служби здоров'я – організував лікування та профілактику захворювань, створював державні лікувальні заклади для працюючих (§ 5) [8].

Основний орган соціального захисту населення сучасної України – Міністерство соціальної політики має у своїй компетенції дещо ширше коло питань. Відповідно його структура складається з Департаменту заробітної плати та умов праці, Департаменту ринку праці та зайнятості, Департаменту соціального страхування та партнерства, Департаменту пенсійного забезпечення, Департаменту захисту прав дітей та усиновлення, Департаменту сімейної, гендерної політики та протидії торгівлі людьми, Департаменту державної соціальної допомоги, Управління у справах людей похилого віку та надання соціальних послуг, Департаменту соціального захисту інвалідів, Управління організації соціального захисту постраждалих внаслідок надзвичайних ситуацій та вирішення житлових питань.

Для реалізації завдань щодо соціального захисту населення, регулювання трудової еміграції, боротьби з безробіттям Міністерство праці та соціальної опіки Другої Речі Посполитої створювало органи праці, організувало їхню роботу та контролювало діяльність. Зауважимо, що на становлення органів соціального захисту населення мали вплив ратифіковані Польщею конвенції Міжнародної організації праці, згідно з якими влада зобов'язалася створити Державну службу зайнятості, Комітет допомоги безробітним.

Найважливішими з Конвенцій МОП, прийнятих у міжвоєнний період, традиційно вважаються: Конвенція № 14 “Про щотижневий відпочинок на промислових підприємствах” (1921 рік); Конвенція № 29 “Про примусову чи обов’язкову працю” (1930 рік); Конвенція № 47 “Про скорочення робочого часу до сорока годин в тиждень” (1935 рік) [9].

З 1919 р. на території Другої Речі Посполитої створено Державне управління з працевлаштування й опіки над емігрантами. Управління надавало інформацію про умови праці за кордоном, укладало контракти з робітниками, що виїжджали за кордон, надавало допомогу в отриманні еміграційних документів [10]. У 1934 р. компетенція Державного управління з працевлаштування та опіки над емігрантами перейшла у відання Фонду безробіття [11].

У 1924 р. на території Другої Речі Посполитої почав діяти закон “Про суспільне посередництво праці”. Згідно з законом, Міністерство праці та соціальної опіки створювало Бюро посередництва праці, які безоплатно займалися працевлаштуванням безробітних (артикул 1). Працівники Бюро реєстрували безробітних та вели облік вакантних робочих місць. Безробітним пропонували роботу, відповідно до їхньої професії та кваліфікації. За посередництво у пошуку кваліфікованих кадрів Бюро мало право стягувати з працедавців одноразову плату у розмірі 5 % від першого місячного заробітку особи, яку направили на роботу (артикул 4) [12].

Важливим кроком польської влади на шляху до пом’якшення проблеми безробіття стало прийняття закону “Про страхування на випадок безробіття” від 18 липня 1924 р. При Міністерстві праці та соціальної опіки створювався Фонд безробіття, що займався страхуванням робітників на випадок втрати роботи (артикул 6). Центральним органом Фонду безробіття стало Головне управління, яке знаходилося у Варшаві. Воно розпоряджалося коштами, призначеними для страхування на випадок безробіття, та здійснювало контроль над роботою місцевих органів Фонду безробіття. До складу Головного управління входили: Міністр праці та соціальної опіки як головуючий; два представники Міністерства праці та соціальної опіки, призначені Міністром; представник Міністерства фінансів; представники робітників (6 членів); представники роботодавців та органів місцевого самоврядування (по 4) (артикул 17–18).

Місцеві органи Фонду безробіття створювалися в округах Державним управлінням з працевлаштування та опіки над емігрантами. До складу окружних управлінь входили: керівник Державного управління з працевлаштування та опіки над емігрантами як головуючий; три представники робітників; представники роботодавців та органів місцевого самоврядування (по два). Засідання окружних управлінь Фонду безробіття скликалися двічі на місяць. Рішення приймалися за умови його підтримки принаймні 4 голосами (артикул 19).

До компетенції окружних управлінь Фонду безробіття належало: прийняття страхових внесків з безробіття, визначення розміру страхових виплат безробітним, реєстрація безробітних та їх інформування про порядок отримання допомоги по безробіттю, виконання доручень Головного управління Фонду безробіття (артикул 20) [13].

У разі несплати роботодавцями страхових внесків з безробіття окружні управління Фонду безробіття зверталися до суду для примусового стягнення відрахувань. Наприклад, у Державному архіві Івано-Франківської області містяться відомості про звернення Станіславівського окружного управління Фонду безробіття до суду з позовом про стягнення страхових внесків з безробіття власником будівельного підприємства якимсь Дашкевичем. Богородчанський повітовий суд задовольнив позов Фонду безробіття і зобов’язав роботодавця сплатити страховий внесок у розмірі 281,95 зл [14].

Правовий статус Головного та окружних управлінь Фонду безробіття визначався положеннями Розпорядження Міністра праці та соціальної опіки “Про компетенцію Головного управління та окружних управлінь Фонду безробіття” від 26 вересня 1924 р. Збори Головного управління переважно скликалися один раз на місяць або частіше – за потреби. Рішення приймалися шляхом голосування (щонайменше 9 голосами) (§ 6–7).

Виконавчим органом Фонду безробіття була Дирекція, до компетенції якої належало виконання адміністративних, організаційних та фінансових функцій. Кандидатуру керівника Дирекції затверджував Міністр праці та соціальної опіки за поданням Головного управління (§ 11).

Основним завданням Дирекції було забезпечення виконання рішень Головного управління Фонду безробіття та контроль за дотриманням доцільного використання бюджету (§ 12).

До компетенції окружних управлінь Фонду безробіття від 1924 р. додався контроль за діяльністю окружних Бюро Фонду безробіття, які створювалися при управліннях та організаціях окружних комісій оскарження (§ 19). Окружні Бюро Фонду безробіття вели статистику безробітних на місцях, подавали статистичні дані у Фонд безробіття та виконували інші завдання, доручені Фондом (§27) [15].

У червні 1932 р. міністр праці та соціальної опіки оприлюднив зведений текст закону “Про страхування на випадок безробіття”. Закон розкривав правовий статус окружних комісій оскарження. До складу комісії входили головуючий (кандидатуру затверджував Міністр праці та соціальної опіки за поданням Головного управління Фонду безробіття) та по одному представнику від робітників і роботодавців. Комісія створювалася для вирішення спірних питань щодо страхових виплат безробітним. Справи розглядалися протягом 14 днів. Рішення комісії видавалися у формі протоколів (артикули 31–32) [16].

Розпорядження Міністра соціальної опіки “Про компетенцію Головного управління та окружних управлінь Фонду безробіття” від 15 березня 1934 р. надавало окружним бюро Фонду безробіття повноваження щодо страхування на випадок безробіття (стягнення відрахування, визначення розміру страхової допомоги та її виплати) [17].

Відповідно до Розпорядження Міністра соціальної опіки “Про бюро посередництва праці Фонду безробіття” від 15 березня 1934 р., повноваження щодо забезпечення зайнятості населення здійснювали бюро посередництва праці Фонду безробіття. Кількість бюро та їхнє розташування визначало Головне управління Фонду безробіття. Основними завданнями бюро посередництва праці Фонду безробіття були: реєстрація і контроль безробітних, надання професійних консультацій, доведення до відома зареєстрованих безробітних інформації про їхні права та пільги, сприяння працевлаштуванню, облік вакантних робочих місць [18].

За Розпорядженням Президента Речі Посполитої “Про допомогу безробітним” від 23 серпня 1932 р. утворювався Фонд допомоги безробітним. Призначення Фонду полягало у наданні допомоги безробітним, які не отримували страхових виплат з безробіття та не мали інших засобів до існування (артикул 1) [19].

У цьому самому році Рада Міністрів затвердила статут Фонду допомоги безробітним. Згідно зі статутом, Фонд допомоги безробітним – юридична особа. Структура Фонду складалася з Головного комітету, Дирекції та місцевих комітетів. Головний комітет затверджував бюджет Фонду, визначав порядок діяльності місцевих комітетів. Дирекція Фонду керувала заходами допомоги безробітним, а місцеві комітети здійснювали їх проведення (§ 10) [20].

Закон “Про Фонд праці” від 16 березня 1933 р. ліквідував Фонд допомоги безробітним, а його повноваження передавав Фонду праці (артикули 1–2). Крім надання допомоги безробітним, Фонд праці залучав їх до громадських робіт, які сам організував (план робіт затверджував Президент Ради Міністрів) та фінансував. Структура фонду складалася з Президента Фонду (кандидатуру призначав Президент Ради Міністрів), Головного комітету, Дирекції та місцевих комітетів.

Бюджет Фонду праці наповнювався за рахунок державних дотацій, страхових внесків працівників, роботодавців, податків, добровільних пожертвувань. Про діяльність Фонду та використання бюджету Президент Ради Міністрів щороку звітував Сейму [21].

З 1934 р., відповідно до Розпорядження Президента Речі Посполитої “Про об’єднання Фонду безробіття з Фондом праці”, повноваження Фонду безробіття перейшли до Фонду праці. Контролював діяльність Фонду праці міністр соціальної опіки. Центральним органом Фонду праці стало Управління, яке очолював Директор Фонду праці, призначений міністром соціальної опіки. План роботи та проект бюджету Фонду праці розробляла Рада Фонду праці. Головуючим на засіданнях Ради був міністр соціальної опіки, який і затверджував рішення Ради.

До компетенції Фонду праці входило: страхування робітників на випадок безробіття, заходи з розвитку зайнятості населення, проведення профорієнтаційних консультацій, фінансування

громадських робіт (за рахунок страхових стягнень із зарплат робітників і службовців на випадок безробіття), надання допомоги безробітним, які не мали права на одержання страхових виплат з безробіття.

Для виконання завдань щодо страхування з безробіття та зайнятості населення Фонд праці створював воєводські Бюро Фонду праці, які підпорядковувалися Головному Управлінню Фонду праці Міністерства соціальної опіки Польщі [22].

Відповідно до Розпорядження міністра соціальної опіки “Про виконання посередництва праці Фондом праці” від 26 березня 1935 р., компетенція Бюро посередництва праці Фонду безробіття передавалася воєводським бюро Фонду праці. Відтак воєводські бюро Фонду праці здійснювали збір відрахувань із зарплат робітників і службовців, реєстрацію безробітних, сприяли їх працевлаштуванню, зокрема за кордоном, направляли безробітних на громадські роботи, вели облік вільних робочих місць, збирали та аналізували статистичні дані щодо крайового ринку праці (§ 2) [23].

Повноваження Львівського воєводського бюро Фонду праці здійснювали відділи: адміністративний, фінансовий, посередництва праці та допомоги населенню і суспільних робіт. До складу Станіславівського воєводського бюро Фонду праці входили відділи адміністрації та допомоги населенню, фінансовий і посередництва праці. Воєводське бюро Фонду праці в Тернополі складалося з адміністративного, фінансового відділів і відділу посередництва праці та допомоги населенню. Відділ посередництва праці займався реєстрацією безробітних, емігрантів, реемігрантів, їх працевлаштуванням, фінансуванням будівельних і дорожніх робіт, на яких працювали безробітні. Відділ допомоги населенню займався нарахуванням та видачею невідкладної допомоги безробітним та їх родинам. Адміністративний відділ – організаційними справами, а фінансовий – вкладками, оплатами та рахунками Фонду праці [24].

У повітах діяли філії воєводських бюро Фонду праці. Вони здійснювали страхування працівників на випадок безробіття та сприяли їхньому працевлаштуванню (§ 1) [25].

В Урядовому віснику Фонду праці знаходимо повідомлення про кількість філій Воєводських бюро Фонду праці на території Східної Галичини. У Львівському та Станіславівському воєводствах було по 6 філій, в Тернопільському – 4 [26].

У 1936 р. створений Громадський комітет допомоги безробітним у зимовий період, що мав філії у воєводствах та повітах. До компетенції філій Комітету входили збір та розподіл коштів, продуктів харчування, одягу та палива між безробітними та їхніми родинами. Для отримання допомоги безробітні зверталися із заявою до місцевих філій та подавали довідки про дохід і склад родини [27, с. 7].

Відтак констатуємо, що становлення органів соціального захисту населення Східної Галичини у міжвоєнний період здійснювалося на основі Декрету “Про утворення Міністерства охорони здоров’я, Соціальної опіки і Міністерства охорони праці” 1918 р., постановою “Про організаційний статут Міністерства праці та соціальної опіки” 1932 р., Декретом “Про створення Державного управління з працевлаштування і опіки над емігрантами” 1919 р., Розпорядженням “Про компетенцію Головного і воєводських управлінь Фонду безробіття” 1924 р., Розпорядженням “Про статут Фонду допомоги безробітним” 1932 р., законом “Про Фонд праці” 1933 р., розпорядженням “Про створення воєводських бюро Фонду праці і їх філій” 1935 р. Вони визначали компетенцію та завдання Міністерства праці та соціальної опіки, Державного управління з працевлаштування і опіки над емігрантами, Фонду безробіття, Фонду допомоги безробітним, Фонду праці, Комітету допомоги безробітним; права та обов’язки працівників органів соціального захисту населення.

В умовах економічних криз кількість безробітних у Другій Речі Посполитій зростала. Державні органи з працевлаштування не могли справитися з проблемою безробіття. Уряд обмежував фінансування Фонду безробіття і Фонду допомоги безробітним, тому створювалися недержавні Громадські Комітети допомоги безробітним, які збирали кошти та продукти харчування і розподіляли їх між безробітними.

Перспективними напрямками досліджень трудового законодавства Другої Речі Посполитої вважаємо вивчення норм, що регулювали соціальне страхування від нещасних випадків і з тимчасової втрати працездатності.

1. *Нараївський Р. Е. Правовий поради́ник / Р. Е. Нараївський. – Коломия: Рекорд, 1932. – 830 с.*
2. *Васюта І. К. Становище робітничого класу Західної України в період тимчасової часткової стабілізації капіталізму (1924–1929 рр.) / І. К. Васюта // Наукові записки. Історична серія / за ред. П. Т. Руценко. – К. : Вид-во “Радянська школа”, 1957. – Вип. II. – С. 29–52.*
3. *Кравець М. М. Нариси робітничого руху в Західній Україні в 1921 – 1939 рр. / М. М. Кравець. – К. : Видавництво Академії наук Української РСР, 1959. – 235 с.*
4. *Храбатин Н. Без роботи в Станиславові: як допомагали безробітним сто років тому // Галицький кореспондент. – 2011. – 10 листопада. – № 45. – С. 19.*
5. *Dekret Rady Regencyjnej o utworzeniu Ministerstwa Zdrowia Publicznego i Opieki Społecznej i Ministerstwa Ochrony Pracy // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1918. – № 14. – Poz. 31.*
6. *Rozporządzenie w przedmiocie przejścia w b. zaborze austriackim przez Ministerstwo Pracy i Opieki Społecznej spraw, wchodzących w zakres działania tego Ministerstwa // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1920. – № 3. – Poz. 16.*
7. *Uchwała Rady Ministrów z dnia 4 grudnia 1931 r. w sprawie statutu organizacyjnego Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej // Monitor Polski. – 1932. – № 5. – Poz. 9.*
8. *Uchwała Rady Ministrów z dnia 25 czerwca 1932 r. w sprawie statutu organizacyjnego Ministerstwa Pracy i Opieki Społecznej // Monitor Polski. – 1932. – № 148. – Poz. 183.*
9. *Міжнародна організація праці // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96.*
10. *Dekret o organizacji państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami // Dziennik Praw Państwa Polskiego. – 1919. – № 11. – Poz. 127.*
11. *Rozporządzenie w sprawie przekazania czynności zniesionych państwowych urzędów pośrednictwa pracy i opieki nad wychodźcami Funduszowi Bezrobocia // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – № 22. – Poz. 167.*
12. *Ustawa o społecznym pośrednictwie pracy // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924. – № 58. – Poz. 585.*
13. *Ustawa o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924. – № 67. – Poz. 650.*
14. *ДАІФО. – Ф. 264. – Он. 1. – Спр. 24. – Арк. 7, 19.*
15. *Rozporządzenie w sprawie regulaminu zarządu głównego i zarządów obwodowych funduszu bezrobocia. // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1924. – № 79. – Poz. 774.*
16. *Ustawa o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1932. – № 58. – Poz. 555.*
17. *Rozporządzenie w sprawie regulaminu Zarządu Głównego i zarządów obwodowych Funduszu Bezrobocia // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – № 22. – Poz. 166.*
18. *Rozporządzenie o biurach pośrednictwa pracy Funduszu Bezrobocia. // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – № 22. – Poz. 168.*
19. *Rozporządzenie o pomocy bezrobotnym // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1932. – № 74. – Poz. 664.*
20. *Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 26 sierpnia 1932 r. wydane w porozumieniu z Ministrami Spraw Wewnętrznych, Skarbu, Przemysłu i Handlu, Komunikacji oraz Opieki Społecznej w sprawie statutu Funduszu Pomocy Bezrobotnym // Monitor Polski. – 1932. – № 198. – Poz. 232.*
21. *Ustawa o Funduszu Pracy. // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1933. – № 22. – Poz. 163.*
22. *Rozporządzenie o połączeniu Funduszu Bezrobocia z Funduszem Pracy // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1934. – № 94. – Poz. 849.*
23. *Rozporządzenie o wykonywaniu przez Fundusz Pracy pośrednictwa pracy // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1935. – № 23. – Poz. 152.*
24. *Zarządzenie z dnia 29 kwietnia 1936 r. w sprawie organizacji Wojewódzkich Biur Funduszu Pracy // Fundusz Pracy Dziennik Zarządzeń. – 1936. – № 23. – Poz. 126.*
25. *Rozporządzenie wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych o postępowaniu odwoławczym od decyzji wojewódzkich biur Funduszu Pracy i ich ekspozytur // Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. – 1935. – № 41. – Poz. 280.*
26. *Komunikat z dnia 18 lutego 1936 r. w sprawie rozdzielnika Dziennika Zarządzeń. // Fundusz Pracy Dziennik Zarządzeń. – 1936. – № 7. – Poz. 59.*
27. *Як безробітні будуть користатися з підмог “зимової помочі” // Діло. – 1936. – листопад. – Ч. 264. – С. 7.*